

У "Хомутовському степу" дещо менше траплялися лучно-лісовий *Temnothorax tuberum*, лучно-степові *Formica glauca* та *Lasius alienus*, політопний *Formica pratensis*, степовий *Plagiolepis tauricus*. Велику роль у степу заповідника грають європейсько-західносибірські (28,6%), турано-степові (25,2%) та транспалеарктичні (21,4%) елементи мірмекофауни.

У "Кам'яних могилах" рідше зустрічалися степові *Messor structor* та *Plagiolepis tauricus*, лучно-степові *Formica glauca* та *Lasius alienus*, політопний *Formica pratensis*. З зоогеографічних комплексів виділялись європейсько-західносибірські (28,0%), транспалеарктичні (24,0%) та турано-степові (20,0%) елементи мірмекофауни.

Треба зазначити, що у мірмекофауні досліджуваних степів помітну роль відіграють середземноморсько-середньоазійські види. У "Хомутовському степу" частка їх становила 14,3%, а у "Кам'яних могилах" – 16,0%.

За ознакою біотопічної переваги виділено 7 екологічних груп: політопний, лучно-лісовий, лучний, лучно-степовий, степовий, лучно-галофільний, псамофільний. У досліджуваних заповідниках виділялись степові та лучно-степові види (у ХС: 35,7% та 25,0%, а у КМ: 32,0% та 28,0% відповідно). У "Хомутовському степу" помітну частку мали також лучні (14,3%) та політопні види (10,7%), а у "Кам'яних могилах" - лучно-лісові та політопні (по 12,0%).

Порівняльний аналіз видових списків (за Жаккаром) показав, що найбільшу подібність мірмекофауна "Хомутовського степу" має з мурахами "Кам'яної могили" ($Q_{xy}=0,77$). Достовірна подібність також є з мірмекофауною "Асканія-Нова" ($Q_{xy}=0,69$), "Стрільцівський степ" ($Q_{xy}=0,69$) та "Провальський степ" ($Q_{xy}=0,63$).

Ми висловлюємо щире подяку О.Г. Радченко за надання допомоги у визначенні матеріалу та за критичні зауваження щодо змісту роботи.

СУЧАСНИЙ СТАН ОРНІТОФАУНИ ЧЕРНІГІВЩИНИ

Федун О.М., Корнієнко Т.М

Чернігівський державний педагогічний університет

ім. Т. Г. Шевченка, м. Чернігів

Антропогенна трансформація природного середовища Чернігівщини зумовила зміни у фауністичних комплексах регіону, одним з важливих компонентів яких є орнітоценози. Зміни торкнулися не

лише видового складу пташиного населення, але й статусу перебування окремих видів у межах області.

Сучасна авіфауна Чернігівської області складає 291 вид. Із них, 195 видів гніздиться на території області. За характером перебування в регіоні птахи представлені наступними групами: гніздові перелітні - 141 вид, гніздові осілі - 54 види, пролітні - 44 види, залітні або випадково залітні - 44 види, на зимівлі - 7 видів, інтродуковані - 1 вид.

Протягом останнього десятиріччя зафіксовано нову для регіону родину - ходуличникові (*Recurvirostridae*) та 11 нових видів - гагара червоновола (*Gavia stellata* Pontoppidan, 1763), казарка канадська (*Branta canadensis* Linnaeus, 1758), казарка білощока (*B. leucopsis* Bechstein, 1803), канюк степовий (*Buteo rufinus* Cretzschmar, 1827), фазан (*Phasianus colchicus* Linnaeus, 1758), ходуличник (*H. himantopus* Linnaeus, 1758), мартин жовтоногий (*Larus cachinnans* Pallas, 1811), чергава (*Hydroprogne caspia* Pallas, 1770), жайворонек малий (*Calandrella cinerea* Gmelin, 1789), плиска гірська (*Motacilla cinerea* Tunstall, 1771), очеретянка садова (*Acrocephalus dumetorum* Blyth, 1849).

Статусу гніздових набуло 9 видів: лебідь-шипун (*Cygnus olor* Gmelin, 1789), норець червоношийї (*Podiceps auritus* Linnaeus, 1758), лунь польовий (*Circus cyaneus* Linnaeus, 1766), чекан чорноголовий (*Saxicola torquata* Linnaeus, 1766), горіхівка (*Nucifraga caryocatactes* Linnaeus, 1758), вівчарик зелений (*Phylloscopus trochiloides* Sundevall, 1837), золотомушка жовтогорола (*R. regulus* Linnaeus, 1758), чиж (*S. spinus* Linnaeus, 1758), снігур (*P. pyrrhula* Linnaeus, 1758). З них, лунь польовий внесений до Червоної книги України.

Сім перелітних видів набули статусу осілих. До них належать: крижень (*Anas platyrhynchos* Linnaeus, 1758), сова болотяна (*Asio flammeus* Pontoppidan, 1763), чикотень (*Turdus pilaris* Linnaeus, 1758), дрізд чорний (*T. merula* Linnaeus, 1758), гаїчка болотяна (*Parus palustris* Linnaeus, 1758), гаїчка-пухляк (*P. montanus* Baldenstein, 1827), костогриз (*C. coccothraustes* Linnaeus, 1758).

На незамерзаючих біоставках очисних споруд протягом останніх років регулярно зимує норець малий (*Podiceps ruficollis* Pallas, 1764), що може привести до формування стійкої тенденції до осілості.

Таким чином, за останні десятиріччя в авіфауні Чернігівщини відбулися зміни, що призвели до розширення ареалу багатьох видів птахів, підвищення видового різноманіття і зміни статусу перебування окремих видів.